

۲۰۱۹/۰۴/۲۸

وحید پیمان

تاریخچه پارلمان در افغانستان

دیروز هفدهمین دور شورای ملی افغانستان افتتاح شد.

پیش از این افغانستان ۱۶ دوره تجربه افتتاح پارلمان را داشته هر چند در بسیاری از دوره ها انتخاب اعضای شوری و مجلس سنا انتصابی بوده اند.

در افغانستان، لویه جرگه سابقه طولانیتری نسبت به شورای ملی دارد. پس از کشته شدن امیر حبیب الله خان در سال ۱۳۰۰ شمسی، اولین لویه جرگه در شهر جلال آباد برگزار شد اما نخستین مجلس در سال ۱۳۱۰ افتتاح شد.

شورا در دوران محمد نادر شاه

آن گونه که در متون تاریخی آمده، برای نخستین بار پارلمان در افغانستان در زمان محمد نادرشاه ایجاد شد. در آن زمان در سال ۱۳۰۹ لویه جرگه تشکیل شد و سپس محمد نادرشاه، اعضای مجلس را از میان اعضای لویه جرگه برگزید. این مجلس از سال ۱۳۱۰ تا ۱۳۱۲ به کار خود ادامه داد.

برای نخستین بار در آن زمان تصویب بودجه و صلاحیت فراخواندن وزیران به اعضای مجلس داده شد. اما با آنهم تاریخ نویسان، صلاحیت ها و اقتدار این مجلس را زیر سوال می‌برند. به گفته آنها روی کاغذ صلاحیت های خوبی برای اعضای مجلس این دوره سپرده شد بود اما آنچنان جنبه اجرایی نداشت.

پارلمان در دوران محمد ظاهر شاه

محمد ظاهر شاه با مرگ پدرش، در تاریخ ۱۷ عقرب ۱۳۱۲ به پادشاهی افغانستان دست یافت. او در آن سال جوانی ۱۹ ساله بود و کاکاهایش، تا سال ها هدایت امور کشور را به نیابت از شاه جوان در دست داشتند.

دوره فرمانروایی محمد ظاهر شاه بر افغانستان، دوره آرامش بود و در این مدت، برخلاف دوره های قبل و بعد از ظاهرشاه، افغانستان درگیر هیچ جنگی نشد و همچنین در جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹-۱۹۴۵) اعلام بیطرفی کرد.

در مدت پادشاهی محمد ظاهرشاه، افغانستان ۱۰ دوره پارلمان را تجربه کرد که با احتساب یک دوره در زمان نادرشاه، افغانستان تا سال ۱۳۴۳ یازده دوره پارلمان را پشت سر گذراند.

در این میان دوازدهمین دوره پارلمان در افغانستان، دوره طلایی مجلس در دهه دموکراسی و معیاری ترین مجلس تا آن زمان خوانده می‌شود.

نخستین انتخابات پارلمانی "دهه دموکراسی" در سنبله ۱۳۴۴ برگزار شد که به نظر می‌رسد، از لحاظ دموکراتیک بودن تا آن زمان در افغانستان سابقه نداشت.

در این دوره اقوام مختلف از مناطق مختلف افغانستان در پارلمان حضور یافتند. از نظر محمد صدیق فرهنگ، عضو دوره دوازدهم پارلمان، انتخابات ۱۳۴۴ "آزادترین و منصفانه ترین انتخابات در تاریخ افغانستان بود."

پارلمان در زمان محمد داوود خان محمد داوود خان با توسل به کودتای نظامی سرد، محمد ظاهر شاه پسر کاکایش را از سلطنت خلع کرد و برای نخستین بار نظام جمهوری را بنا نهاد.

با کودتای داوود خان، نخستین رییس جمهوری افغانستان و تشکیل حکومت جدید، پارلمان منحل شد. هرچند در قانون اساسی سال ۱۳۵۵، شورای ملی یک مجلسی در نظر گرفته شده بود، اما این قانون اجرایی نشد.

به این ترتیب حکومت‌ها در افغانستان حتی پس از کودتایی که منجر به قتل داوود خان شد نیز تا زمان ریاست جمهوری داکتر نجیب برای مدت ۱۴ سال بدون پارلمان بودند.

پارلمان در زمان داکتر نجیب

نجیب در سال ۱۳۶۵ رییس جمهور حکومت افغانستان شد و جانشین ببرک کارمل گردید.

داکتر نجیب رییس جمهور افغانستان پس از ۱۴ سال خلای قوه مقنن در افغانستان پارلمان تازه ای را در سال ۱۳۶۷ ایجاد کرد.

ایراد کلی پارلمان زمان داکتر نجیب این بود که آن پارلمان بیشتر متشکل از اعضا و افراد وابسته به حزب دموکراتیک افغانستان بود.

این پارلمان تا سال ۱۳۷۱ تا زمان فروپاشی نظام به رهبری داکتر نجیب تداوم داشت.

پارلمان در زمان مجاهدین و طالبان

در سال ۱۳۷۱ شمسی نجیب تصمیم به کناره گیری از قدرت گرفت. مجاهدین در ۸ ثور این سال وارد پایتخت شدند.

جنگ‌های داخلی که شیرازه حکومتداری را در هم ریخته بود در نهایت باعث شد که بعد از فروپاشی حکومت نجیب، از سال ۱۳۷۱ تا سال ۱۳۸۴ و یا تا چند سال پس از سقوط طالبان برای ۱۴ سال افغانستان فاقد قوه مقنن باشد.

پارلمان پس از سقوط طالبان

پس از سقوط طالبان در سال ۱۳۸۱ و تصویب قانون اساسی جدید در سال ۱۳۸۲ رای بر این شد تا افغانستان دارای شورایی دو مجلسی و دموکراتیک باشد.

در سال ۱۳۸۴ دوره ۱۵ پارلمانی، برای مدت پنج سال آغاز به کار کرد. بعداً، دوره ۱۶ ولسی جرگه در سال ۱۳۸۹ روی کار آمد که به دلیل ناتوانی حکومت در برگزاری انتخابات هشت سال دوام کرد.

و سرانجام دیروز هفدهمین دور پارلمان آغاز به کار کرد.